

Sudan Özelinde Türk-Afrika İlişkilerinin Bazı Yönleri

Yusuf Fadl Hasan

Hartum Üniversitesi

Çev. Hasret Dikici Bilgin

Giriş

Türkiye'nin Afrika ile ilişkileri 16 yüzyıla uzanmaktadır. Geçmişte Kuzey Afrika'daki Arap ülkeleriyle, Sudan'ın Nil kıyısıyla ve Doğu Afrika'nın bazı stratejik bölgeleriyle siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkiler kuruldu. Sahraaltı Afrika'da ise kayda değer varlık ya da ilişkiler söz konusu değildir. Bununla birlikte, başta Bilâdüssudan ve Kuzeydoğu Afrika olmak üzere Afrikalı bütün Müslümanları iki kutsal mekanın – Mekke ve Medine'nin - koruyuculuğunu yapan Osmanlı Halifeliği'ne bağlayan din unsuru çok önemlidir. Sudan diğer bütün Arap ülkeleri gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun etkisinde kalmış bir Afro-Arap ülkesi olmasına rağmen, bu makalede Sahraaltı Afrika ülkesi olarak değerlendirilecektir.

Geniş kaynaklarıyla Afrika, günümüzde dünyanın ekonomik cephesini temsil etmektedir ve bu nedenle gelişmiş ülkeler arasındaki sert rekabete maruz kalmaktadır. Uygarlık yolunda güçlü adımlar atmış, bölgesel bir güç olarak ordusunu geliştirmiş ve modern bir devletin özellikleriyle donanmış olan Türkiye, Afrika kıtası ile ilişkilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. 1998 yılında Türk Dış Politikası Afrika'ya Açılım Eylem Planı başlatıldı. 21 Eylül 2005 tarihinde Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sayın Abdullah Gül BM Genel Kurulu'nun 60. Oturumu'nda "Afrika kıtası ile olan ilişkilerimizi ve işbirliğini ilerletmeye büyük önem veriyoruz. Eylem Planı'na göre Türkiye Afrika kıtası ile ilişkilerini bir bütün olarak geliştirecektir. Yakın zamanda, Türkiye'nin kıtaya yapacağı insani ve kalkınmaya yönelik yardımların koordine edilmesi için Addis Abeba'da bir ofis açmış bulunuyoruz." şeklinde konuştu.

Ayrıca, Türkiye 2005 yılını Afrika yılı ilan etti. Türkiye, Afrika kıtasının acılarını dindirmek, hastalıkları ve açlığı ortadan kaldırabilmek için çalışarak uluslararası kuruluşlara katkıda bulunmaya devam edecektir. Kısacası, Türkiye ekonomik ilişkilerini genişletmek ve diğerlerine bir modernleşme modeli olmak için Afrika kıtasında önemli rol oynayabilir.

1961'den bu yana Türk hükümetleri Başbakan Yardımcısının ifade ettiği gibi iyi niyet göstermişlerdir. Güney Afrika ve Sudan gibi ülkelerle ilişkilerde ilerleme kaydedilmiştir. Ancak hala yapacak çok şey bulunuyor.

Sudan 1 Ocak 1956'da İngiliz-Mısır yönetiminden bağımsızlığını kazanır kazanmaz diğer ülkelerle serbest ilişkiler kurmaya başladı. Temel amacı özgürlük, adalet, eşitlik ve tüm insanlar için ilerleme ilkelerini desteklemektir. Diğer ülkelerle arasında ekonomik işbirliğiyle beslenen dostane ilişkiler kurulmasını hedeflemiştir. Dokuz ülkeye komşu, uçsuz bucaksız henüz el değmemiş doğal kaynaklarıyla Afrika'nın kalbindeki büyük bir ülke olarak Sudan ekonomisini geliştirmeye çalışmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti ve Sudan kararlı bir ortaklık yoluyla her iki ülke için de istenilen ekonomik kalkınmayı sağlamakta başarılı olabilirler.

Türkiye-Sudan İlişkileri (1527-1820)

Türkiye-Afrika ilişkilerinin tarihinde Sudan önemli yer tutmaktadır. Sultan Selim'in 1517 yılında Mısır'ı ele geçirmesiyle burası bir eyalet haline geldi. 1299-1918 yılları arasında Sudan İslam'ı savunma ve sınırlarını genişletme görevini üstlenen güçlü Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası oldu.¹

Doğu'nun baharatlarını Mısır ve Suriye üzerinden Avrupa'ya taşıyan ticaret yollarını kontrol altında tutmak isteyen Portekizliler'in egemenliğine son verme amacıyla, Osmanlılar Kızıldeniz'i Portekizliler'e kapatmak istedi. Bunun sonucunda

Sudan'ın Sevakın (ve Masava) limanlarını içine alan stratejik noktaları 1527'de ele geçirdi.² Sevakın'ın ele geçirilmesi Osmanlı Sultanları'nı Sudan mahallî gücü Func Sultanlığı ile yüz yüze getirdi (1504-1821).

İstanbul'daki Sadrazam'a sunulan önemli bir belgede Osmanlı'nın "sınır stratejisi" ele alınmıştır. Daha sonra Atbara Vadisi'ni de içine alan Sevakın ile Nil Nehri arasındaki bölgenin fethedilmesi önerildi. Sevakın'ın iç bölgesinde patlak veren çatışmalara rağmen bölgedeki Func hakimiyeti aralıksız devam etti.

1556 ile 1584 yılları arasında İstanbul'daki imparatorluk divanı Habeşistan ve Func Sultanlığı'na karşı bir dizi sefer düzenlenmesi için yetki verdi. Böyle bir saldırı bütün Kuzeydoğu Afrika'nın altın, zambak ve "köleleştirilebilir nüfusuyla" denetlenmesini güvence altına alabilirdi. İlki merkezi ve ikmal üssü Sevakın olan Habeş eyaleti olmak üzere iki yeni eyalet kurulması öngörüldü. Osmanlı birliklerinin bugünkü Eritre devleti sınırları içinde ilerlemelerine rağmen, Habeşistan'ı Sevakın'den ele geçirme çabası başarısız oldu ve bölge 1579'da terk edildi.³

İkinci yeni eyalet 1565'te Osmanlı güçlerinin Nil Vadisi'ne Birinci Cataract'ın güneyinden İbrim bölgesine ilerlemesiyle kuruldu ve eyalet bu isimle tanındı. Orada Osmanlı ordusu "Func'a bağlı Arap kabileleri ve yöneticileriyle savaştı". Yavaş yavaş Osmanlı güçleri Üçüncü Cataract'a ilerledi. Muhtemelen bu sırada İbrim ve Say isimli iki Osmanlı kalesi Mısır eyaletini Func saldırılarından koruyabilmek amacıyla kuruldu.

1584 yılında, Mahas bölgesi fethedildi ve sancak haline getirildi. Zengin altın, zambak, fildişi ve köle kaynaklarını denetim altında tutmasıyla ünlü Func Sultanlığı'nın ele geçirilmesi için ikmal üssü olarak kullanıldı. Üçüncü Cataract'ın on kilometre güneyindeki Hannek'te Osmanlı güçleri ile Func ordusu çetin bir savaşa girişti. Osmanlı ilerlemesi 1584'te kararlı bir şekilde gözden geçirildi. Bu tarihten sonra imparatorluk divanı devletin tasarılarını bıraktı ve pasif savunma politikası uyguladı. Resmi sınır

2

3

1820'ye kadar Hanek oldu, daha sonra Türk-Mısır güçleri Func Sultanlığı'nı ele geçirdiler.

İbrim ve Say kaleleri bir kısmı muhtemelen Bosnalılar ve Macarlar'dan (ya da ataları kendi ülkesinde Macarab olarak bilinen Maygarlar) ve yerli Araplar'dan oluşan yeniçeriler tarafından korundular. Bu iki kale 1794'e kadar maaşların Kahire tarafından ödendiği askeri kuruluşlar olarak varlıklarını sürdürdüler.

Büyük askeri anlaşmalar olmadığı için birkaç takviye birlik bulunuyordu. Bu nedenle garnizonlara asker alımı kısmen soydan geçmiş kısmen de yerel halktan yapıldı. Gerçek anlamda askeri rekabet zamanla azaldı, çünkü M.S. 1600'den sonra Birinci Cataract'la Üçüncü Cataract arasında ne Func, ne de Osmanlı Sultanları bölgeye fazla ilgi göstermediler. Bununla birlikte, dönemin büyük kısmında bölgede barış hakim oldu ve ticaret kervanları Sinnar, Şendi (Shendi), Sevakın ve Osmanlı'nın Mısır ve Hicaz eyaletleri arasında düzenli olarak hareket ettiler.⁴ Bu ticaret yoluyla ülke Osmanlı Halifeliği'ne komşu ülkelerin kültürel ve dini etkisi altında kalmıştır.

Türk Yönetimi (1821-1885)

1821 yılında, gerileyen Func Sultanlığı'nın hakimi Mısır Valisi Mehmet Ali tarafından gönderilen Türk ordusuna teslim oldu. Fetih Osmanlı Halifesi adına gerçekleştirildi. "Türk" yönetimi sonraki altmış yılda Sudan'da hüküm sürdü.

Söz konusu dönemi anlatmak için genellikle "Türk" veya "Türk-Mısır" terimleri kullanılmaktadır. Sudan Orta Çağ'dan bu yana gerçek anlamda Mısırlılar tarafından değil fethedilmemiş veya yönetilmemiştir, yöneticiler daha çok Türkçe konuşan bir gruptur. Birkaç Mısırlı Sudan'da üst düzey yönetici oldu veya askeri görevlere getirildi, ancak çoğunlukla "yönetimde ve orduda alt düzey görevlere atanmışlardır. Bunun sonucunda Sudanlı (ve Mısırlı) tarihçiler bu yöneticileri "Türk" olarak tanımlamış ve söz konusu dönemi Türkiye (Türkiyya) olarak adlandırmışlardır, çünkü Sudan "sadece Osmanlı'nın

Mısır eyaletine bağılı olması anlamında Mısırlı'dır".⁵ Türk-Mısır tanımı Mısır'ın kültürel etkisini belirtmesi anlamında daha uygun bir kullanımdır. Bununla birlikte Türk veya Osmanlı Türkü bu çalışma bağlamında daha doğru bir kullanımdır ve bu nedenle diğere terimlere tercih edilmiştir.

Mehmet Ali'nin Sudan'ı ele geçirmekteki temel hedefi "Sudan'ın beşeri ve ekonomik kaynaklarından bağımsız ve modern bir devlet kurmak amacıyla yararlanmaktı."⁶ Türk macerası büyük anlamda başarısız olmuştur: rejim sert mali politikalar ve kötü yönetim nedeniyle direnişle karşılaştı. Muhalefet 1882'deki Mehdi Devrimi'yle sona erdi.

Mehmet Ali'nin Sudan'ın altınından yararlanma çabası da başarısızlıkla son buldu. Bununla birlikte gelişmiş sulama sistemi ve yeni bitkilerin ekilmesiyle tarımı geliştirmede daha başarılı oldu. Aslında, bütün Sudan ürünleri ve ihracatı hükümet tekelinde kaldı.

Öte yandan, Türk rejimi bazı önemli konularda olumlu miras bıraktı. Modern Sudan tarihi ve Sudan'ın bugünkü sınırlarında birlik haline gelmesi Türk rejimi ile başlamıştır. İlk fethedilen Sinnar ve Korfodan'a Kızıldeniz Tepeleri, Kesale (Kassala), Ekvator (Hattıistivâ), Bahrülğazel, ve Darfur Hartum merkezli ülkenin sınırlarına dâhil edildiler. Modernleşme de bu dönemde başladı; örneğin siyasi ve ekonomik organizasyon yöntemleri, ürün taşıma teknikleri ve Avrupa devletlerinin iletişim araçları getirilmiş ve bunların hepsi eski geleneksel toplum yapısını değıştirdi.⁷

Üç büyük yenilik ateşli silahlar, buharlılar ve elektrikli telgraf, hükümetin otoritesini genişletmek amacıyla kullanıldı. Türk modeline benzeyen yeni bir yönetim sistemi kurumsallaştı. Hükümet, eyalet yöneticilerinin desteğinin alındığı tek bir vali-generalin liderliğinde oldukça merkezileştı. Geleneksel sufi öğretilerinin yerine Ortodoks Sünni İslam teşvik edildi. Osmanlı İmparatorluğu'nda hâkim olan Hanefi Hukuk Ekolü

5

6

7

temelinde, hükümet desteğine bağlı kadı ve müftülerden oluşan, yeni bir hiyerarşiye bağlı, yeni bir hukuk sistemi oluşturuldu. Avrupa ve Mısır'dan gelen hristiyanların hükümet hizmetinde kullanılması Sudan halkında rahatsızlığa neden oldu. Sudan halkı Avrupalılar'ın davranışlarından hoşlanmadı ve yöneticilerin getirdiği laik yasaları desteklemedi.

Kültürel düzeyde ilk litografik (taş baskılı) baskı sistemi getirildi ve kağıt fabrikası kuruldu. Sudan'da kullanılan Arapça'ya bazı Türkçe sözcükler girdi ve mevki belirten birtakım askeri terimler yaygınlaştı. Özellikle din adamları ve askerlerin giysileri Sudan toplumunun bazı kesimlerince benimsendi.

Sudan'ın kaynaklarından yararlanmak için kurulan geniş Türk yönetimi ve kurumsallaşan sosyo-ekonomik ve teknolojik yenilikler geleneksel Sudan toplumu üzerinde etkili oldu ve 1885'teki Mehdi Devrimi'yle sonuçlanan uyuşmazlık ve direnişe neden oldu.⁸

Günümüzde Mehdi Devrimi ülkeyi yabancı yönetiminden kurtarma amacı taşıyan bir bağımsızlık hareketi olarak değerlendirilebilir.

1882'de Mısır'ı işgal eden İngiltere Hidiv'in devrimci Sudan eyaletlerini bastırması yönündeki taleplerini reddetti. 1892 Haziranında imparatorluk döneminin zirvesindeki İngiltere birleşik İngiliz-Mısır güçleri ile Sudan'ı işgal etme kararı aldı. İngiltere kendi etki alanına yaklaşan Avrupalı güçleri Sudan'dan uzak tutmanın yollarını arıyordu. İngiltere'nin işgali haklı çıkarmak için resmi gerekçesi Türk-Mısır egemenliğinin yeniden sağlanmasıydı.

Bu işgal, günümüzde Sudan halkının, yapısı ve vergiyle ilgili konulara yaklaşımı nedeniyle, kendinden önce gelen Türk yönetiminden ayrı tutmadığı yeni bir yabancı yönetim dönemini başlatmıştır, ki bu nedenle yeni hükümete *et-Türkiye es-Sâniye*, yani ikinci Türk Hükümeti denilmiştir.

Sudan bu tarihten sonra 19 Ocak 1899'da yürürlüğe giren bir İngiliz-Mısır Antlaşması'nın yönetimine girdi. Antlaşma metninde egemenlik sözü geçmemesine rağmen, yönetim teorik anlamda İngiltere ile Mısır arasında paylaşıldı. İngilizler Osmanlı Sultanı'nın Sudan üzerindeki egemenlik iddiasını göz ardı etti ve Mısır'ın resmi olarak hala Osmanlı İmparatorluğu'nun parçası olmasını dikkate almadı. Yine de, yukarıda da değinildiği gibi, hükümetin yönetim sistemi önceki Türk yönetiminin üstüne kuruldu.⁹ Bu süreçte Sudan ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkiler Fur Sultanlığı dışında kesintiye uğradı.

Osmanlı İmparatorluğu ve Fur Sultanlığı

1898 yılında Fur Sultanlığı üzerinde hak iddia edenlerden birisi olan Ali Dinar, Al-Fashir'de kendi yönetimini kurdu. Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlılar'a yakınlığı. İngiltere'ye olan düşmanlığı dinî ve siyasî konularda kendini gösterdi. Osmanlı Harbiye Nazırı Enver Paşa 3 Şubat 1915'te Ali Dinar'a bir mektup yazarak ortak düşman İngilizler'e karşı Osmanlı güçlerine katılmaları için çağrıda bulundu. Ortak hükümet, Sultan'a karşı, arasında hava araçlarının da bulunduğu bir birlik gönderdi. 22 Mayıs 1916'da yenilgiye uğramasıyla Osmanlı İmparatorluğu ile var olan ilişkiler tamamıyla kesildi.¹⁰

Türkiye Cumhuriyeti ve Dış Politikası

Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekim 1923'te kurulması ve Mustafa Kemal Atatürk tarafından halifeliğin kaldırılması Türkiye tarihinde bir dönüm noktasıdır. Halifeliğin kaldırılmasına temelde muhafazakâr Türkiye adına, Türk halkının hem kendi İslami ve imparatorluk geçmişiyle hem de uzun zamandır lideri oldukları Müslüman dünyayla olan

9

10

bağlarının tehlikeye girmesi nedeniyle muhalefet edildi.¹¹ Sonrasında günümüzdeki Avrupa uygarlığına dayanan laik modern bir devlet kuruldu.

Atatürk yeni cumhuriyetin dış politikasının yönü konusunda kararlı davrandı, bu ciddi dönüşüm sürecinin doğal sonucudur: “Türkler her zaman yüzünü Batı’ya döndü...Yurtta Barış, Dünyada Barış”, Atatürk’ün bu iki ifadesi hala Türk dış politikasının temelini oluşturmaktadır.¹² Avrupa uygarlığına dayalı ulusal laik ve modern devletin kurulması bugüne kadar büyük oranda tamamlandı.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, örneğin NATO’ya üyeliği yoluyla Batı’nın sağlam bir müttefiki olarak, Türkiye Cumhuriyeti’nin Batı’ya yönelişi sürdü ve daha da güçlendi. Belirtmeliyim ki, Avrupa hala Türkiye’nin en büyük ticaret ortağıdır, Türkiye 1992’de Batı Avrupa Birliği’nin ortak üyesi oldu ve üstelik ABD Türkiye’nin birincil müttefikidir.¹³

Sovyetler Birliği’nin 1980lerde düşüşe geçmesiyle Türkiye ticari ilişkilerini geliştirmeye ve Türkiye’nin etkisini Orta Asya devletlerine yaymaya gayret etti. Türkiye “Batı’ya açılan kapı olma işlevini” yürütmektedir.

Türkiye’nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika’ya yönelik dış politikası tarihi, kültürel ve dini bağlar açısından yararlı olması ve yakın zamanda güçlü ekonomik ilişkiler kurması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, Türkiye (ve Avrupa) ikili ticaret ve alt-sistem bağlantılarıyla hatırı sayılır sıçrama yaptı.¹⁴ Türkiye’nin İsrail’in yanında yer alması, Batı yanlısı dış politikası ve laikliği nedeniyle Arap hükümetlerinden gelen bir dizi eleştiriden sonra, Türkiye, Sudan’ın da arasında olduğu bu devletlerle iyi ilişkiler ve ekonomik işbirliği geliştirdi. Türkiye ile Kuzey Afrika, Orta Doğu devletleri ve komşuları arasında olan ekonomik gelişmeler ve ticari ilişkiler, Türkiye’nin önemli etkiye sahip bölgesel bir güç olma yolundaki isteklerini destekler niteliktedir.

11

12

13

14

Güçlü ve girişimci bir Türk sanayici ve işadamı sınıfının ortaya çıkışı İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana sanayi ve hizmetlerin düzenli büyümesiyle sonuçlandı. Aslında Türk ekonomisinde, ihracat kalemlerinin fiyatları düşürüp, yeni ekonomik aktivite alanları açarak Türk ürünlerini dışarıda çekici ve rekabet edebilir hale getirme yönünde güçlü itici güç bulunuyordu. İkinci Dünya Savaşı'nda bu yana, özellikle küreselleşmenin hız kazanmasından sonra, dış politika oluşturulmasında ekonomik etkenlerin önemi arttı.¹⁵

Türk dış politikasının felsefesi, amaçları ve tarihi arka planıyla ilgili bazı ayrıntıları, bunların Afrika'da uygulanmasını etkileyebilecek çeşitli etmenleri gösterebilmek için ele aldım. Bu politikaların işlevi ancak Afrika'daki Batı yanlısı dış politika içinde anlaşılabilir.

Türkiye'nin Afrika'ya Açılım Politikası

Türk Dış Politikası'nda Afrika'ya Açılım Eylem Planı 1998'de başlatıldı. Çeşitli Afrika forumlarında kendini göstermesine ek olarak, plan Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle olan ilişkilerini geliştirmek için çok sayıda ayrıntılı araçlar içermektedir. Yakın ilişkilerin önünü açmak için 12 Afrika ülkesinde büyükelçilikler açılarak resmi diplomatik ilişkiler kuruldu, üst düzey karşılıklı ziyaretler gerçekleştirildi. Eylem Planı Afrika ülkeleriyle ticaret, ortak ekonomik projeler, teknik ve bilimsel işbirliği konusunda anlaşmalar yapılmasını öngörmektedir. Ayrıca Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) aracılığıyla teknik destek verilmesini ve kısa süreli programlar uygulanmasını hedeflemektedir. Türkiye ve Afrika'nın özel iş sektörleri arasında işbirliği yapılması da teşvik edilmektedir. Aslında bu düşüncelerin bir kısmı bazı Afrika ülkelerinde uygulamaya konuldu.

Eylem Planı Afrika ülkeleriyle kültürel anlaşmaların ve kültürel değişim programlarının yapılmasını öngörmektedir. Türkiye Dış Politika Enstitüsü içinde

kurulması planlanan Afrika Çalışmaları Enstitüsü, kültürel değişimin teşvik edilmesi yönünde önemli bir adımdır. Bu bakımdan, teknik destek ve akademik kurumların ilişki içinde olması gibi söz konusu araçlar yoluyla ek destek sağlanmasının, hükümet yetkililerinin ilişkileri ve Ticaret/Sanayi Odaları gibi sivil toplum iş ortaklıkları da içinde olmak üzere ticari işbirliğinin çok sayıda türünün geliştirilmesini teşvik edeceğine inanıyorum.¹⁶

Hem Sudan'ın, hem de Güney Afrika'nın üye olduğu Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA) gibi bölgesel forumlar ekonomik işbirliği için çok sayıda olanak sunmaktadır. Eylem Planı'nın bazı kalemleri Güney Afrika ve Sudan gibi birtakım Afrika ülkeleriyle hâlihazırda gerçekleştirilmiş durumdadır.

Eylem Planı'nın maddelerinin uygulamaya koyulması uzun vadede Türk Dışişleri'nin karşılıklı amaçlarını yerine getirecek ve siyasi ve ekonomik alanlarda karşılıklı işbirliğini geliştirecektir. Buna karşın, Türk Dış Politikası'nın Afrika'ya Açılım Eylem Planı'nın uygulanması oldukça güç olabilir ve bu nedenle şu soruları öne sürmek gerekmektedir. Türkiye bu küreselleşme, elektronik ticaret ve siber ekonomi çağında Afrika'daki sadece on iki elçilikle öngörülen hedefleri gerçekleştirebilir mi? ABD, İngiltere, Fransa, Çin ve Japonya gibi dünya ekonomisinin önde gelen aktörlerine karşı ne gibi bir rekabet üstünlüğü bulunmaktadır? Uluslararası yatırım, uluslararası üretim ve teknoloji transferi alanında en iyi olabilir mi? Afrika'nın artan siyasi ve ekonomik liberalleşme isteğini gerçekleştirebilir mi?¹⁷ Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin geleceğini şekillendirmede belirleyici unsur Türkiye'nin gelişmekte olan bu ülkelere ne kadar açılacağı olacaktır.¹⁸

Sudan ile Yakın Dönem İlişkiler

16

17

18

Türkiye, Sudan'ın 1956 yılında bağımsızlığını kazanmasının ardından Hartum'da büyükelçilik açan ilk devletlerden biri oldu.¹⁹ Sudan da 1970 yılında Ankara'da bir büyükelçilik açarak bu duruma karşılık verdi. Diplomatik ilişkilerin kurulmasıyla birlikte, karşılıklı işbirliği, ortak çıkarlara ve diğerinin bağımsızlığına saygıyı temel alan bir dönem başladı. 1970–1980 yılları arasında, iki ülke arasında orta ölçekli bir mal ticareti gerçekleştirildi. Fakat ilişkiler geleneksel ekonomik kalıpların ötesine geçemedi. Diplomatik ilişkilerin sınırlı olmasının temel nedeni, iki ülkenin İsrail ve Arap Dünyası arasında devam eden çatışma karşısındaki tutumları oldu. Sudan, Filistinliler'in ateşli bir destekçisiyken; Türkiye'nin Filistinliler'in bir devlet kurma hakkını kabul etmekle birlikte, İsrail ile askeri bir pakta (Türkiye, İsrail ve ABD) dönüşen yakınlaşması, Arap dünyasında tartışmalara neden oldu. Bununla birlikte 1980'lerin başında Batı'nın ekonomik ve siyasi baskısının ve içteki gelişmelerin de etkisiyle, Türkiye Arap ülkelerine açılmaya başladı.

1980'de Türkiye ile Sudan arasındaki ilişkiler, mal değişimi ile ilgili ilk ticaret protokolünün imzalanmasıyla gelişmeye başladı ve ticaret hacmi 3.814.000 ABD dolarına ulaştı. 1982'de Sudan Devlet Başkanı Cafer Muhammad Numeyri, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in daveti üzerine Türkiye'yi ziyaret etti. Bu ziyaret sırasında siyasi ve ekonomik konular tartışıldı ve sonuç olarak çeşitli ekonomik, teknik, kültürel ve bilimsel anlaşmalar imzalandı. 1988'de Türkiye Sudan'a, dörtte üçlük bir kısmı finansal sermaye malları, kalanı ise tüketim malları için kullanılmak üzere toplam 40.000.000 ABD doları kredi sağladı.

1990-2001 yılları ikili ilişkilerde gelişmelere sahne oldu. Yaklaşık 25 anlaşma ve protokol imzalandı. Bunların 10 tanesi akademik alanda oldu. Ekonominin çeşitli sektörlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için işbirliği yaygınlaştırıldı (Örneğin; hava taşımacılığı, petrol ve maden araştırmaları kalite kontrolleri vb.). 1995 yılı itibarıyla Türk ve Sudanlı şirketler iki ülkede yatırım yapmaya başladılar.

İşbirliği ayrıca eğitim, tıp ve sanatsal alanları da kapsadı ve bu çerçevede çeşitli anlaşmalar imzalandı. Örneğin eğitim alanında Sudan ve Türk üniversiteleri arasında imzalana sekiz ayrı protokol bulunmaktadır. Hartum Üniversitesi'nde Türk çalışmalarını için bir birimin geliştirilmesi düşünöldüyse de henüz fazla ilerleme sağlanamadı. Sağlık alanında ise, tıp uzmanlarının eğitimi konusunda karar alındı. Bunun üzerine Hartum'da bir Türk hastanesi kuruldu.

Sudanlılar yol yapımı, barajlar, limanlar, iletişim, ulaştırma, petro-kimya ve petrol ihracatı, enerji, tarım endüstrisi, sözleşme ve inşaat faaliyetleri için Türk yatırımlarını çekmek arzusundadırlar.²⁰

Sudan ve Türk hükümetlerinin keskin ideolojik farklılıklarına rağmen bazı önemli gelişmeler kaydedildi. Sudan bazı konularda İslam hukukuna göre hüküm veren bir devletken, Türkiye İslam dünyasında laikliğe en fazla ağırlık veren ölkelerden birisidir. Fakat iki devlet farklılıklarına rağmen uzlaşmayı başardı ve Sudan-Türkiye işbirliği konusunda yeni bir dönemi başlatıldı. İki devletin de ulusal amaçlarını gerçekleştirme konusundaki işbirliği yapma niyetleri, gerçekten de aydınlık bir geleceğin anahtarı olacaktır.